13763/P

Q. D. B. V.

THESES MEDICÆ
DE
SALIVA,

Quas
Divina Favente Gratia,
SUB PRÆSIDIO
VIRI
NOBILISSIMI, EXCELLENTISSIMI, EXPERIENTISSIMI
DN. JOH. SIGISMUNDI HENNINGERI,
Medic. D. & Profeſſ. Publ. Capit. Thom. Canon.

Publicè defendet
JOH. DANIEL. Bilger / Argentinenſis.
Ad diem 23. *Menſ. Decembr. M DCC V.*
Horis locoque ſolitis.

ARGENTORATI, Literis JOHANNIS WELPERI.

24691

CELEBERRIMO LIBERALITATIS SCHENCK-BECHERIANÆ

DNN. DIRIBITORUM

COLLEGIO,

VIRIS

IN REPUBLICA ET UNI-
VERSITATE ILLUSTRISSIMIS, NO-
BILISSIMIS, AMPLISSIMIS, MAXIME
REVERENDO, CONSULTISSIMIS,
EXPERIENTISSIMO, EXCEL-
LENTISSIMIS

SUMMIS STUDIORUM
PATRONIS

ad Dies vitæ Colendis,

UT ET

DOMINO
EBERHARDO
PAPELIER,

Med. Doct. Experientiſsimo, inque Civitate Patria Practico Feliciſſimo; Ut & Sereniſſimo Principi Birckenfeldenſi, aliisque Principibus & Magnatibus à Conſiliis Politicis pariter atque Medicis, nec non Phyſico Comitatuum Rapoltzſtein & Biſchweiler/

Fautori & Agnato nunquam non devenerando.

DN. JOH. NICOLAO
Sederer/

Mercatori Primario, Affini filiali cultu honorando,

DISPUTATIONEM hanc MEDICAM conſecrat, ſe ſuaque Studia commendat

Tantorum Nominum

Devotiſſimus cultor

JOH. DANIEL Bilger/ Argent.

I. N. J.

Procœmium.

Cibum gratum & palato noſtro acceptum præcipue eſurientes ſi conſpicimus, vel ſaltim ſi ex ſola illius mentione deſiderium ejusdem obrepit, tunc Salivam copioſam in oris cavitatem effundi, inque eam ex ſuis fontibus exſilire deprehendemus, ſpiritibus animalibus eo tempore copioſius ad glandulas ſalivales influentibus, & hac ratione Salivam ſubtiliorem & tenuiorem in os protrudentibus. Unde & in locutionem proverbialem abijt, ut ea quæ vehementer appetimus & ardenter deſideramus Salivam nobis movere

dicantur, & Salivam alicui movere, deſiderium erga rem aliquam in quopiam excitare. Hinc & Seneca Epiſt. 79. inquit: Aut ego te non novi, aut Ætna tibi Salivam movit: ad quem locum Lipſius inquit: Quod fit in ſubito appetitu cibi vel obſonii, Lingua & os humeſcunt & ſumere allubeſcunt. Pro præſenti Diſputatione Academica Saliva utpote liquor utiliſsimus & nobis Salivam movit, ut quasdam Theſes de ea in chartam conjiceremus & examini ſubjiceremus, quò Nobiliſſ. Dn. Defendens occaſionem haberet, quanta cum induſtria hactenus in Studio Medico ſit verſatus publice probandi. Quod ut feliciter procedat, & præſens tractatio ad Lectorum Salivam faciat, eſt quod ex animo optamus.

I.

LIquor hic maxime nobis neceſſarius, totique œconomiæ animali ſaluberrimus communiſſimo nomine dicitur Saliva, rarius Salivum. Quod vocabulum quidam deducunt à Græco σαλεύω, quod idem eſt ac fluctuo, ſalio, propterea etiam nonnulli à Latino Salire derivant, ex ea non incongrua ratione, quod hic liquor inſtar

ſtar limpidi cujusdam fontis ex ſua ſcaturigine ſuisque canalibus continuo motu in os proſiliat, illudque humectet varios in uſus. Non enim lento curſu tantum in os influit, ſed etiam quandoque proſilit, imo obſervavit Pechlinus l. 2. obſ. 47. p. m. 324, ſæpe tam vehementes eſſe liquoris hujus impetus, ut conſpectis cibis, vel audito eorum nomine, Saliva copioſiſſima protinus os inundet, neque inundet tantum, ſed emiſſitiis radiis etiam in longius & pedum aliquot intervallum pluvii roris inſter projiciatur, quem luſum in Cajo ſe ſemel iterumque miratum eſſe tradit, imo ſibi ipſi accidere ſolere, ut creſcente cum meridie appetitu ad certum motus fibrarum ſublingualium momentum compreſſæ glandulæ ſeu ductus ſalivales, ſtriatum ſalivæ radium vel per media dentium interſtitia fortiſſime & in longinquum evacuent.

II.

Alii denominationem à ſale deſumunt, quod ſicuti eſt gratiſſimum & univerſale ciborum condimentum, imo primum ſapidum, unde & quæ inſipida ſunt inſulſa appellantur, ita & Salivæ ope non tantum ſapores linguæ communicantur, dum aſſumta, illa mediante ſolvuntur, unde & ea deficiente, vel vitioſo charactere inquinata, aſſumta aliàs etiam ſapidiſſima vel inſipida, vel alieno ſapore prædita videntur, ſed etiam ipſa ſaliva eſt ſalſa, & particulas ſalinas in ſeſe poſſidet, quod ejusdem evaporatio docet, etſi enim ſalſedo illa in Lingua non percipiatur, ſed potius ἄποιος ſecundum Naturam eſſe debeat, imo ſapor ſalſus ægri

ſtoma-

ſtomachi, non temperatæ complexionis indicium ſit, uti Zacutus Luſ. l. 2. Prax. hiſtor. dub. XI. p. m. 202. loquitur, nil tamen obſtat, quo minus ſalinæ Naturæ eandem eſſe ſtatuamus. Non multum ab hiſce recedunt, qui à ſaliendo id eſt condiendo dictam eſſe ſalivam dicunt, uti Zacut. l. c. ubi inquit: Qui vim ſalivæ novit, poteſtatemque in ore, à ſaliendo, id eſt condiendo & ſaporem impertiendo verius dicet, cujus enim rei ab ore percipitur ſapor, cujus cibi ſenſum habebit guſtans Lingua, Salivæ ope deſtituta? Græcè appellatur πτύελον, σίελος, σιαλὶς σιαλὸς. Unde & Hippocrates 2. de Morb. vulg. comm. 2. & alibi σιαλοχόους vocat illos, qui copioſam fundunt ore Salivam. Germ. dicitur der Speichel.

III.

Quod ad Homonymiam attinet, ſaliva quoque pro guſtu & ſapore ponitur, ſaliva enim eſt inter cauſas ſaporis, quatenus eum educit in actum; ita Plin. l. 23. c. 1. ſua cuique vino ſaliva innocentiſſima. Et ap. Plaut. ſaliva vini, id eſt ſapor, guſtus. Et apud Perſium: nec tenuem ſolers turdorum noſſe ſalivam, ubi juxta Eraſm. Salivam pro guſtu dixit. Plinius alicubi ſalivam ſiderum appellavit, materiam illam gelatinoſam, quæ aliàs cœliflos ſeu cœlifolium à quibusdam dicitur, & nonnunquam æſtate vel autumno in viis inſtar gelatinæ coagulatum matutino tempore ante ortum ſolis invenitur, quamprimum vero ſolis radii illud attingunt, mox in aquam reſolvitur, ideoque ultra horam poſt exortum ſolem non durat, nec uspiam toto die reperiri

periri poteſt, & Germ. das Stern-Geſchoß oder Stern-Putzen appellatur. De qua re conf. C. N. C. Dec. I. ann. 6. & 7. in append. p. m. 184. ſeq.

IV.

Sumitur etiam quandoque per metaphoram pro humore lento inſtar ſalivæ. conf. Martin. Lexic. Philoſoph. ita in fruticibus, ſentibus & dumetis, materia quædam ſpumoſa quandoque hinc inde adhæreſcit, quæ à vulgo ſpuma cuculi, Kukucks-Speichel appellatur. Obſervavit Mich. Bernhard. Valentini C. N. C. Dec. III. ann. 2. obſ. 121. p. m. 184. in hac maſſa nunquam non abſcondi vermiculum, ſucceſſive ſe in papilionem tranſmutantem, & hinc inde ſaltitantem, cujus excrementa ab admiſto aëre in ſpumam illam Salivalem abeunt, unde & vermem illum ſalivatorium nominavit. Alias Pyretrum, apud Dioſcorid. l. 3. c. 69. Salivaris herba dicitur, eò quod maſticata Salivam copioſe proliciat, unde & quibusdam Germ. Speichel-Wurtzel appellatur.

V.

Saliva vero & ſputum non ſunt ſynonyma, ſed inter ſe omnino differunt, ſputum enim, πτύσμα Græce, eſt humor excrementitius, qui cum exſcreatione plerumque rejicitur, Saliva vero eſt, ille humor, qui αὐτομάτως, uti Cl. Nuckius exprimit, per ductus ſalivales in os fluit, non ad exſpuendum, ſed ut deglutiatur. Per ſputum vero intelligitur partim tenax & viſcidus humor, qui in ore quandoque cum moleſtia colligitur & redundat, & vel

 ex ſa-

ex ſalivæ aliqua corruptione generatur, uti in pluribus febribus contingere ſolet, vel ex pectore & Pulmonibus provenit, ibique ſive ſecundum ſive præter naturam collectum, per bronchia & aſperam arteriam cum tuſſi vel excreatione in os expellitur, ſicuti hoc in Pleuritide, Peripneumonia, phthiſi, hæmoptyſi aliisque thoracis Morbis contingere videmus, & ſputi nomen ſpecialiter ſibi tribuit, de quo prolixe hinc inde Hippocrates, quatenus ſigna in hiſce Morbis deſumuntur, & Hieron. Mercurial. l.3. c.3. de Excrementis: vel ex Capite humor aquoſior & ſeroſior depluit ad uvulam, fauces & laryngem, uti in Catarrhis hoc fieri obſervamus, vel è naribus per palati poſteriora ad fauces deſcendit, & plerumque ſub muci nomine venit.

VI.

Eſt vero Saliva liquor ſeroſus & limpidus, facile fermenteſcens, in ſe continens particulas ⊖ino volatiles oleoſas ſpiritibus imprægnatas, ex ſanguine in glandulis oris ad id opus deſtinatis generatus, indeque per peculiaria ſua vaſa ſalivaria ſuosque ductus & tranſitus in oris cavitatem effuſus, inque varios & nobiles uſus deſtinatus.

VII.

Non eſſe liquorem mere aquoſum, ſatis hoc evincit, quod ſit lymphæ progenies, ſed eſt corpus quoddam compoſitum ex varii generis particulis conſtans, aqua paulo craſſiorem conſiſtentiam poſſidens, unde etiam paulo ſpiſſior eſt, viſcidior & glutinoſior, nihilominus tamen partium tenuitate

& vir-

& virtute penetrandi & reſolvendi gaudens. Et omnino neceſſum erat ut non unius generis particulas in ſeſe contineat, quo nimirum tam diverſis eſculentis & potulentis commode & promte miſceri, illa intime penetrare, eorum poros ſubire, & partes alias ab aliis divellere queat.

VIII.

Ut vero eo melius de ſaliva judicium ferri poſſit, præcipue cum non in omnibus, nec omni tempore pura & ſincera reperiatur, propterea de ea judicandum, quatenus depræhenditur in homine adulto, optima ſanitate gaudente, eoque jejuno. Poſt cibum enim ſumtum alienis particulis imprægnata eſt.

IX.

Saliva vero hominis ſani tali modo conſtituta eſſe deprehenditur. Nulla qualitate juxta Galenum l. 3. de loc. aff. c. 7. eſt imbuta, ſed quatenus eam Lingua dignoſcimus, prorſus eſt inſipida, vaſculo ſeu vitro ſi excipiatur, etiamſi per unum vel alterum diem aſſervetur, tamen eſt inodora, ratione coloris parum turbida & pallida inſtar ſeri lactis, ſi gutta una vel altera ſenſim effundatur, viſcidam eandem obſervabimus, ſuperficiei ſpumam quandam inhærere videbimus, eamque non ita facile evaneſcentem ſed bullulæ hæ ad aliquot etiam dies perdurabunt, indicio oleoſam eſſe viſcoſitatem, ſicuti hoc ipſum in ſapone in aqua diſſoluto cernimus, tandem ſi per aliquot dies ſteterit in vitro, paulatim floccos quosdam ſeu filamenta liquori innatantia

conſpicies, quæ ſenſim atque ſenſim ad fundum vaſis ſecedunt, & ſedimentum albicans efficiunt, quod externo aſpectu materiam quandam puri haud abſimilem refert.

X.

Si deſtillationi committitur, dum leni etiam igne incaleſcit, in plurimas eandem bullulas abire conſpicimus, quibus evaneſcentibus ſtatim novæ aliæ, ſed non æque copioſæ emergunt, quarum eruptio, licet non adeo copioſa, ad finem usque deſtillationis perſeverat, liquor per deſtillationem abſtractus limpidus eſt plane, clarus, inſipidus, quarta circiter pars reſidua permanens, materiam purulentam tenuiorem & nonnihil viſcidam præ ſe fert, quæ teſtimonio Nuckii guſtu explorata de acredine ſalina nonnihil participat. Si vero ſaliva plane evaporetur ad ſiccitatem, in fundo remanebit ſal quoddam ſubalbum, paulum acre, Linguam feriens. Nuckius ante laudatus ex ℥ij Salivæ evaporatæ recepit grana 5. materiæ fuſci coloris, Linguam acore ferientis, cui plurimas particulas ſcintillantes hinc inde permixtas vidit.

XI.

Si fermentationi vel putrefactioni per plures dies committatur, tunc inſignem graveolentiam & fœtorem de ſe ſpirat, manifeſtum particularum ſulphurearum indicium præbens. Et ita deſtillata leniſſimo etiam ignis gradu ad alembici ſummitatem aſcendit, quo caloris gradu aqua communis deſtillando non aſcendit, id quod de particulis ſpirituoſis & volatilibus teſtatur. Imo tradit Frider. Hoffmann.

mann. Diſput. de Neceſſaria Salivæ inſpectione, ex Saliva putrefacta certa encheiriſi deſtillari poſſe ſpiritum, qui etiam metalla adoritur, ipſumque aurum nigredine afficit. Unde & ſecretioris Chymiæ amatores ſalivam pro Menſtruo univerſali venditant, & inde menſtruum ſolvens Catholicum ſibi promittunt, de quibus ipſorum ſomniis in alia diſputatione loquendi occaſio forte dabitur.

XII.

Si vero cum variis aliis rebus ſaliva permiſcetur, obſervatur eandem promte cum variis, etiam diverſiſſimis, alcalinis, acidis, ſpirituoſis, fixis, oleoſis &c. permiſceri & cum quibusvis ſeſe facile jungere, & quamvis in quibusdam lenior lucta intercedit, tamen omnibus ſeſe aſſociat, & de colore parum vel nihil mutatur, ſicuti variis experimentis id comprobarunt Nuckius, Baglivi, qui prolixe ea inſtituerunt, tum in Saliva ipſa, tum in liquore inde deſtillato, tum etiam in capite mortuo poſt deſtillationem & evaporationem reſiduo. Ex quibus non inconcinne concluditur, ſalivam pari quoque ratione ore exceptam, vel Ventriculo traditam, eſculentis & potulentis commodiſſime jungi, quibus pro univerſali menſtruo inſervit.

XIII.

Qualis Naturæ ſint partes ſalinæ ſalivæ ſi quæritur, videntur nec eſſe alcalinæ, nec acidæ Naturæ, ſed eſſe ſal enixum ſui generis. Unde ſententiæ Celeberr. Baglivi accedimus, qui ſtatuit, ſalivam in ſe continere ſalem ⦶tro-⊖inum, univerſali ⊖i

valde analogum, ob eximias ac prorſus mirabiles ſuas vires, quas ſolvendo, fundendo, abſtergendo, potenter penetrando, in fermentatione ciborum, purificatione chyli, coctioneque abſolvit. Quod vero non tantummodo ratione particularum ſalinarum fit, nam ope ſpirituoſarum maximam vim penetrandi habet, mediantibus ſalinis partes 🜍eas extrahit, & reſolvit, aqueæ vero molles ſalia & gummeas partes in cibo reſolvunt & imbibunt.

XIV.

Subtiles, ſpirituoſas partes per nervos Salivæ communicari,iisque eandem impraegnari multa ſunt quæ hoc ſuadent. Siquidem ad cibum deſideratum Saliva copioſa in os profluit, propter ſpirituum appulſum, & tempore illo quo cibum aſſumimus in majori copia Saliva adfluit, quam ut quis facile credat, non tantum ob agitationem oris & glandularum ſalivalium ex motu compreſſionem, ſed etiam quod tunc ſpiritus animales in majori copia verſus has glandulas determinentur, ipſique ſalivæ turgeſcentiam & orgaſmum imprimant, unde & nonnunquam cum impetu in os proſilire eandem experimur. Et copia hæc ſpirituum cauſſa videtur eſſe, cur ſaliva frigore etiam intenſiſſimo non facile in glaciem concreſcat, quod cum aliis liquoribus ⌒uoſis commune habet. Refert Frider. Hoffmann. Fundam. Med. Salivam in vitro antliæ pneumaticæ immiſſam, extracto inde aëre protinus conſpici agitationem, ebullitionem nec non ſpumeſcentiam ipſius Salivæ, ſicuti hoc in ſpiritu vini, aliisque liquoribus ſpirituoſis id ipſum quoque conting e-

tingere videmus, nam dempto athmoſphœrici aëris pondere, tenues & elaſticæ Salivæ particulæ libertatem ſeſe expandendi & egreſſum moliendi adquirunt, unde dicta ebullitio poſtmodum dependet. Licet non negemus hanc ebullitionem ab aëre in Saliva exiſtente ex parte quoque provenire. Spiritibus animalibus Salivam imprægnari vel hoc argumento eſſe poteſt, quod morſus ab homine ira excandeſcente illati, inter deleterios & venenatos referantur, conf. Beck. Medic. Microcoſm. c. 3. p. 17. imo nonnulli arma ſeu tela Saliva hominis infici poſſe juxta eundem p. 20. tradunt, qua de re plura dici poſſent, ſed ἐπέχω. Quid morſus canis rabidi efficiat exempla tragica declarant, calamitatum tamen harum cauſſa vix aliter quam ſpiritibus Salivæ communicatis, tribui poteſt.

XV.

Salivam poſſidere vim fermentativam notiſſimum eſt, unde & Ettmülleri teſtimonio panis biſcoctus probe maſticatus & Saliva largiter imprægnatus, maſſam farinaceam inſtar communis fermenti fermentare facit. Agnovit virtutem hanc jam Avicenna qui f. 1. doct. 4. c. 2. ex hoc ipſo probat Salivam coctionem in ore adjuvare, quod ipſa coquendi vim habeat, pro exemplo allegat triticum maſticatum, quod tubercula concoquere poteſt, non ob aliam rationem, niſi quod in maſticatione hujusmodi Saliva vi concoquendi prædita tritico permiſcetur. Ob eandem Rationem ſcribit quoque Galen. 5. ſec. loc. 1. fabæ lomentum commanſum ſumme diſcuſſorium evadere ob facultatem à Saliva ſibi com-

commiſſam. Conf. Zacut. Luſ. l. 2. M. P. H. dub. XI. p. 203. & lib. 5. 32. p. m. 491. Notat Kerger. de fermentatione pulmenta cochleari facta, quod ex ore hominis trahitur facile & brevi fundi & fermenteſcere. Unde & in fructuum ſucculentorum conditura, ſi vel lambendo cochleare aliquid Salivæ iis permiſceatur, conditura facilius fermentat & aceſcit. Quomodo alias etiam Cereviſiæ de novo motus fermentativus conciliari queat conf. Autor Anon. entdeckte Geheimnüſſen von Schönheit der Damen. p. m. 739. Sic vim Salivæ fermentativam quoque id probat, quod mediante ejus vi ſæpius Morbi communicentur, nunc per oſcula, quando Salivæ oris junguntur, ut phraſi Lucretii utar, nunc per communia pocula. conf. Mauric. Hoffmann. Sciagraph. Morbor. contagioſor. diſp. 36. p. m. 71. ubi egregie hæc declarat dum inquit: Quam certum eſt Salivam ſequi conditionem ſpirituum animalium, tam facile vitioſa ejus & contagioſa Natura multiplicari poteſt, dum efferveſcendo ſobolemque ſibi ſimilem producendo quaſi gliſcit, eluceſcit hoc in exulcerationibus oris tum Gallicis tum ſcorbuticis, qua occaſione iſthæc mala privata, publica fieri ſolent.

XVI.

Clariſſime vero vim ejus fermentativam declarant potionis quædam genera, Americanis quibusdam populis non ignota, quibus in inſula Mocha potus inebrians in uſu eſſe ſolet, è frumento Indico, quod Maizium dicitur, à vetulis edentulis maſticato, atque ita ſaliva ſubacto, fermentatus, prout

in O. Dapperi deſcript. Americ. l. 2. c. 1. videre eſt. Qui porro l. 3. c. 4. in Braſilia quoque radicem Aipimakaxera & c. 3. in Gujana radicem Kaſſavi à vetulis & infantibus ſimiliter tractatas ad potum fermentandum adhiberi ſcribit. Uti hæc ex eod. refert Schrœck. C. N. C. Dec. II. ann. 6. obſ. 162. p. 150. conf. Dobrzenski C. N. C. Dec. I. ann. 9. & 10. obſ. 170. Schol. p. m. 385. ubi ad hanc Salivæ vim probandam tradit, populos inſulæ Formoſæ, ut refert Legat. 2da Hollandorum in Chinam p. 4. ideo oryzam Saliva imbuere, & poſtea paſtæ ex oryza cum aqua ſubactæ commiſcere, ad potum ordinarium inde conficiendum, ut nempe eò facilius intra mixturam illam fermentationem producant.

XVII.

Generatur vero Saliva in glandulis oris, iisdemque ſatis copioſis & manifeſtis, in ore ex circa os conſitis, quæ glandulæ ex ſanguine per arterias (quarum minutiſſimi ramuli in eas diſperguntur) eò delato liquorem hunc elaborant & ſecernunt, qui liquor ab hiſce glandulis deinde in os per ſingularia vaſa excretoria, ſalivalia appellata delatus conjunctim Salivam conſtituit. Et has glandulas Galenus jam agnovit, etſi enim dixerit Salivam eſſe ex Pituitæ genere, quæ per os citra tuſſim educitur, l. 3. de loc. c. 7. tamen lib. 2. de Sem. c. 6. appellavit eam excrementum glandularum quæ ſub Lingua reperiuntur. Et glandularum quæ in faucibus ſitæ ſunt uſum magnis jam encomiis celebravit Gal. l. 14. Meth. Med. c. 11. prolixe itidem de iisdem agit libr. 3. de alim. facult. cap. 6. ubi monſtrat gigni Salivam à glandulis, quæ à Natura collocatæ

ſunt in faucibus, ut ſcil. ea ipſa fauces irrigentur, ac tum majores & manifeſtas tum etiam exiles & minores & quæ vulgus ipſum latent deſcribit. conf. Mercurial. lib. 3. de excrem. c. 3. Columb. l. 9. de glandulis ſtat. ab initio. Deuſingius de alimenti præparatione, Avicennæ jam cognitos ductus ſalivales & jam à Galeno deſignatos variis teſtimoniis ex eorum monumentis ſumptis probare contendit. Ut & allegante Sylvio Prax. l. 4. tract. 6. §. 145. autor libelli cujusdam inſcripti Metamorphoſis Æſculapii & Apollinis Pancratici, ficto nomine ſe Leonicenum nominans.

XVIII.

Sed recentiorum induſtria longe clarius Salivæ hoſce fontes detexit, & in apricum produxit, inter hos primum locum meretur Celeb. Thom. Warthonus in ſua adenographia cap. 21. p. 116. ſeqq. qui ductus ſalivales inferiores dictos, ut & glandulas ex quibus oriuntur adcurate deſcripſit. De iis etiam mentionem facit Franc. Gliſſon. Anat. Hep. c. 45. p. m. 529, quæ vaſa excretoria à Warthono & à ſe primum deſcripta reperta eſſe arbitratur. Ab iſtis igitur glandulis immediate intra maxillam inferiorem ſitis, bina quoque vaſa excretoria emergunt, quæ tandem prope duorum inferioris maxillæ inciſorum dentium radices papillarum forma in os aperiuntur, ut Salivam in os effundant.

XIX.

Hiſce glandulis & ductibus Warthonianis, accedunt alii ductus à Caſp. Barthol. Thom. filio anno 1682. primum detecti, à duabus glandulis conglo-

meratis

meratis ſublingualibus dictis aſſurgentes, è quarum ſubſtantia radices agunt, perguntque ſupra Warthonianos immediate, donec una cum illis egrediantur ex iisdem papillis, & diverſis oſtiolis, nullo modo cum Warthonianis tamen communibus, ad digiti fere diſtantiam à dentibus hiant per oris tunicam, oſculis niſi premantur vix conſpicuis. Hoſce tamen ductus ab Aug. Quir. Rivino Prof. Lipſ. primum inventos eſſe teſtatur Diſſert. Med. ann. 1679. de dyſpeſia habita, ubi in Corollariis hæc vaſa diſtinctiſſime, eorumque origo decurſus & orificia deſcribuntur, quorum deſcriptio exinde quoque apud Nuckium habetur.

XX.

Et hi recenſiti Ductus appellantur ſalivales inferiores, qui jam ſequuntur, ſalivales ſuperiores nominantur; primus à Nicolao Stenone primum eſt demonſtratus & ab ipſo in obſervat. ſpecim. de muſculis & glandulis deſcriptus, licet de inventionis gloria inter ſe litigent Gerh. Blaſius & Nic. Steno. Qui ductus eſt inſignis, & à parotidibus per plures ramos in unum tandem truncum confluit & ex diverſis glandulæ partibus emergit, inde verſus anteriora inter muſculum buccinatorem & buccarum glandulas oblique deorſum tendens, in illam oris partem, quæ dentibus molaribus ſuperponitur prope labrum inferius deſinit oſculo amplo ac patente, ita ut etiam per tubulum mediocris magnitudinis inflari queat. conf. Verheyen. Anat. tract. 4. c.13. p. m. 363. & hi ductus ſalivales tunica ſatis forti conſtant, ureteribus haud abſimiles, niſi quod minores juxta Barbett. Chirurg. p. m. 426.

XXI.

Alter ſalivalis ſuperior minor inventus eſt primum à Cl. Nuckio, dum in ductu Stenoniano quærendo occupatus eſſet, qui ductus oritur à glandula intra orbitam cranii, ubi pro Oculis locum facit ſita, intra muſculum oculum abducentem & oſſis jugalis partem ſupremam, ubi ex hoc glandoſo Corpore plurimis ſurculis in unum ductum coit & recta linea prope os maxillare externe deorſum tendit, ubi oſculo ſuo quam proxime ſecundum dentem molarem à poſterioribus numerando, ſuperiori maxillæ ſe manifeſtat, in ſuprema gingivæ parte, uti Nuckius deſcribit, & in aliquot figuris exhibet. Hunc ipſum ductum Salivalem Nuckianum in lupo pariter invenit Joh. Jacob. Harder. C. N. C. Dec. III. ann. 1. obſ. 96. p.m. 153. Notat tamen Frider. Hoffmann. diſp. de Saliva, ductum hunc Salivalem à Nuckio deſcriptum nulla induſtria in corpore humano reperiri poſſe, ſed vicem horum ſuſtinere ſex glandulas, piſi majoris magnitudine recta linea notabili intervallo ab invicem disjunctas, ſuper muſculum buccinatorem & infra maſſeterem collocatas quarum quævis peculiari ductu, ſetam equinam admittente in ipſum os hiet; primumque horum ductuum orificium ſtatim poſt orificium ductus Stenoniani recta linea poſitum eſſe, & novas haſce glandulas repetitis vicibus à ſe publice eſſe demonſtratas. Cujus rei ulterius examen hac hyeme in Theatro noſtro Anatomico volente Deo inſtituemus.

XXII.

Non tantum vero per haſce glandulas majores

& ma-

& manifeſtos ductus excretorios, ſed adhuc per alias minores easque admodum numeroſas Saliva in os pervenit. Siquidem tota buccarum interior regio ejusmodi glandulis conſita eſt, refertque Steno l. c. Sylvium in homine buccarum glandulas obſervaſſe, cum haberet ægram, buccarum ulceribus laborantem, & cum limpidam inde aquam ſalivæ æmulam manare videret, data in Noſocomio occaſione glanduloſam illarum carnem ipſi demonſtraſſe, quæ omnes glandulæ vaſis ſuis excretoriis præditæ ſunt, ſed brevia ſunt ea, vixque per expreſſum humorem conſpicienda. Pariter in ipſis labiis copioſæ glandulæ conſpiciuntur, quæ juxta eundem Accuratiſſ. Stenonem in homine labiorum ſtipantes ambitum totidem uvas referunt, vaſorum ad illas nervorumque diſtributione figuræ gratiam augente.

XXIII.

Ipſa non minus caro gingivarum laxa mollis & ſpongioſa, glanduloſa exiſtit, quod præter αὐξοψίαν ex intumeſcentia cita, humorum abſorptorum affluxum ſequente colligimus. Ultimo tota palati caro tam in brutis quam in homine nihil aliud eſt, quam conglomerata quædam glandula, unde innumeri exiles ductus prodeunt, qui ipſam membranam perforantes, quaſi cribrum inde formant, quæ glandulæ numeroſæ juxta Verheyen Anat. tr. 4. c. 18. ſub tunica palati ſitæ, magnitudinem habent fere ſeminis lithoſpermi, è quibus ad interiorem ſuperficiem palati exeunt ductus excretorii, quorum oſcula per compreſſionem redduntur patentia. Et ſi ex obſervatione Stenonis avium roſtra diſtraxeris, ibi quoque hujus liquoris in palato ſuperiori notabis fontes.

Jam ſi hiſce recenſitis tonſillas vel amygdalas annumeres, quæ glandulæ ſunt congeries plurimorum acinorum, pumicoſæ cavernoſæ & glandularum mammarium inſtar flaccidæ, è quibus vel leniter compreſſis egreditur liquor quidam, qui ſi non eſt Saliva cum eadem tamen maximam habet affinitatem, Saliva paulo viſcoſior ad fauces partesque vicinas pro motu faciliori lubricandas, habebimus certe ingentem numerum glandularum Salivam elaborantium.

XXIV.

Cum itaque hujus tot fontes, & rivos, tot glandulas & ductus conſpiciamus, non neceſſe eſt, ut eandem aliunde arceſſamus. Nec enim ex Cerebro & Capite in fauces & os deſtillat, & depluit, ſiquidem vix hoc in ſtatu Naturali contingit, & ſi hoc contingit, tantum abeſt, ut Salivæ uſum adjuvet, ut potius maximopere impediat, id quod ſatis docent ij qui Catarrhis vexantur, & Coryza laborant, ſiquidem in illis genuinus ciborum ſapor in Lingua non percipitur, ſed omnia fere inſipida, vel ſalſa apparent, appetitus proſternitur, &c. dum nempe Saliva cum Pituitoſo hoc Capitis excremento permixta, hac ratione in actione ſua Naturali & laudabili impeditur.

XXV.

Nec ex Ventriculo haurire opus habemus, ut eandem quaſi in profundo demerſam inde extrahamus. Ita Carteſius lib. de homin. artic. 8. ortum Salivæ è Ventriculo deducit, dum putat quasdam Sanguinis arterioſi particulas in ſtomachum & Inteſtina incidere, quæ à calore ſatis valido in vapores reſo-

reſolutæ, per œſophagi canalem in oris cavitatem aſcendant, atque ibi demum in guttas condenſatæ iſtic Salivam conſtituant. Eandem ex parte ſententiam fovet Paul. Barbett. in ſua Chirurg. l.2. c.14. p.m.424. cum enim obſervaſſet magnam nos ſæpius Salivæ copiam brevi tempore ejicere, vix poſſibile ipſi videtur tanti quantitati arterias & nervos ſufficere, ut à ſanguine ſeparari poſſit, in ſuppetias igitur advocat Ventriculum & lymphæ ductus, qui partem liquoris ſubminiſtrent. Nec enim argumenta quæ ibi pro ſua ſententia ſtabilienda profert, alicujus ponderis ſunt, videmus enim hic glandulas pro ſecretione liquoris etiam copioſi ſufficientes, videmus vias & ductus ſatis patulos eosque plures. Ipſo ſenſu hoc percipimus Salivam per ductus ante deſcriptos in os proſilire. Et licet obſervemus in Vomiturientibus & nauſeantibus liquoris limpidi ejusque ſatis copioſi excretionem contingere, ille tamen non ex Ventriculo ſed ex his ipſis glandulis provenit. Quod etiam in illis videmus, qui ſoda ſeu ardore Ventriculi vexantur, horis præcipue matutinis, ubi pariter liquor limpidus prodit, quem vulgo das Hertz-Waſſer appellant. Notum enim eſt, uti grata quæ appetimus Salivam movent, ita etiam non minus ea quæ averſamur Salivam in os concient, ob averſationem ſtomachi indeque imminentem nauſeam vel vomitionem ipſam, cujus prodromus Saliva ſolet eſſe ordinarius. conf. G.W. Wedel. C.N.C. Dec.II. ann.6. obſ.213. p.m. 428.

XXVI.

Salivæ Materia non adfertur per vaſa lymphatica, etſi ea lymphæ ſit progenies, horum enim vaſo-

rum

rum officium eſt lympham à partibus verſus cor vehere, non vero contra, quod vel ſolæ valvulæ quæ in iis conſpiciuntur, ſatis manifeſte docent. Nec ſuccus quidam nervoſus, qui nondum demonſtratus eſt, hic allegari poteſt. Licet non negemus ipſam Salivam ſpiritibus animalibus impraegnari, etiam ex hoc argumento, quod plures nervi hiſce glandulis inſerantur, quam quidem vel pro ſenſu vel pro motu requiritur. Solus igitur ſanguis per arterias eò delatus reſtat, qui ad has glandulas appellens, inque intimam earum ſubſtantiam quaqua verſum penetrans accedente certa particularum & pororum configuratione, verbis vix definienda, hæ non aliæ partes tranſmittuntur, reliquæ vero in venas receptæ ad cor revehuntur. Curioſum hac in parte eſt experimentum Cl. Nuckii, qui refert venis jugularibus ſubductu filo in cane arcte ligatis non tantum lachrymas copioſius prodire, ſed etiam Salivam tam copioſe profluere, ac ſi Mercurio aſſumto fluxus ille concitaretur, quod non aliunde provenire, quam ab impedito ſanguinis ab arteriis in venas circuitu exiſtimat.

XXVII.

Cum tot ſint organa ſalivæ ſecretoria probabile admodum eſt, ſatis magnam ejus quantitatem quotidie elaborari, præcipue cum nobis vel non cogitantibus, vel etiam dormientibus in os confluere ſoleat, non facile vero eſt eandem determinare, quidam in ſtatu Naturali XII. horarum ſpacio libram integram ſecerni tradunt, quod non nimium eſſe videtur. Siquidem continuo in os fluit, & ſponte deglutitur, unusquisque in ſemetipſo obſervare ac

notare

notare poteſt illam Salivæ in os effuſionem, deglutitionemque perpetuam. Si enim ſtudio quis ſibi caveat à ſalivæ in os fluentis deglutitione mox ſentiet os illa brevi repleri. conf. Sylv. Prax. Medic. append. tract. 5. §. 158. ſeqq. Etiam pro voluntatis imperio integrum nobis eſt Salivam copioſiorem in os prolicere per ſuctum, Linguæ & buccarum commotionem, duriorum corporum in ore volutationem, rerum acriorum maſticationem &c. copioſiſſima vero prolicitur eo tempore quo cibum maſticamus, tum enim quadrantis horæ ſpacio plus, quam tribus vel quatuor integris horis prolicitur, quod non attendenti vix credibile videtur. Imo etiam noctu fit illa ſecretio, licet multo in minori copia, quam de die, eo quod ſanguinis & ſpirituum mitior ſit verſus glandulas Salivales appulſus, motus muſculorum & linguæ & hinc glandularum compreſſio ferientur. Eam tamen etiam de noctu fieri inde obſervamus, quod prono corpore dormientibus eadem ex ore profluat, & cum mane ſurgimus peracto ſomno os humidum eſſe depræhendatur.

XXVIII.

Neceſſaria itaque eſt ejus debita quantitas, & hinc videmus non eſſe humorem excrementitium, ſed utilem & neceſſarium, hinc etiam per tot glandulas & tot ductus in os profluit. Imo ſi in minori quantitate adſit, præter alia incommoda ipſam ciborum reſolutionem, non æque feliciter contingere neceſſe eſt, non enim generatur ut expuatur, ſed ut in ore cibis permiſceatur, & deglutita vires ſuas in ipſo Ventriculo exſerat. Alias quidem nimia

D Quan-

Quantitas Salivæ, malæ Ventriculi coctioni adſcribitur, & cruditatibus laborantes perpetuo Salivam in ore habent, ut continuo expuere cogantur, quale exemplum refert Foreſt. lib. 14. obſ. 23. p. m. 454. imo apud Perſas teſtimonio Xenophontis erat indecorum & ignominiæ argumentum, quando homines frequenter expuerunt, exiſtimabant enim, vel eſſe repletionis & crapulæ indicium, vel nullis corporis exercitationibus uti. Ita Plin. l. 7. c. 19. de Antonia Druſi uxore refert, quod nunquam expuerit. Interim tamen hoc certum eſt etiam in homine ſano & inculpata valetudine utente, eandem quandoq; ab ore duci debere. Ipſe quidem Hippocrates lib. 3. d. diæta; mucum & Salivam repletionis ſignum eſſe tradit, & quibus ſunt nares humidæ & genitura humidior, eos non adeo proſpera valetudine frui. Unde & Catullus inter alia paupertatis commoda hoc recenſet, quod cum pauperes cogantur tempeɾate vivere non habeant Salivam & malam naſi Pituitam:

A te ſudor abeſt, abeſt Saliva
Mucusque & mala Pituita naſi.

Sed hæc omnia non de Saliva noſtra naturali ſunt intelligenda, ſed de humoribus ſeroſis excrementitiis inutilibus, crapula vel aliunde coacervatis, ipſamque Salivæ noſtræ virtutem obtundentibus, & evertentibus.

XXIX.

Jam ad Salivæ uſus accedamus. Illa igitur totam oris cavitatem humectat, ut & Linguam pro faci-

faciliore & expeditiore ipſius motione, ipſas fauces & gulam irrorat pro loquela & deglutitione facilitanda. Quid ad claritatem ipſius vocis hac in parte faciat, ſatis ex hoc patet quod diu loquentes ob nimiam oris & faucium exſiccationem tandem in fine orationis raucam vocem acquirant, unde non mirandum, ſi cantores amant humores, quo nimirum raucedini obviam procedant, & Salivæ defectum reſarciant. Obſervamus quandoque in febribus ardentibus vocem non tantum raucam ſed ob nimiam exſiccationem etiam clangoſam fieri, quod malum eſſe jam Hippocrates prædixit. Imo in nimia oris ſiccitate Lingua aliàs ſatis volubilis difficilius movetur, ut loquela non niſi cum difficultate contingat, & Lingua fere faucibus hæreat. Ipſa deglutitio vix niſi ſufficienti humido adjuta contingit, protruſio enim longe facilius in humido quam ſicco peragitur. Certe pulveres, pilulas, aliaque corpora ſicca nemo deglutire poterit, niſi ſufficienter humectentur, aliàs in ſummitate œſophagi hærebunt. An vero etiam dum Saliva aſperam arteriam humectat ulterius ea progrediatur & una cum aëre inſpirato Sanguini per Pulmones meanti ſe immiſceat, uti dubitative hoc proponit Sylv. Prax. l. 1. c. 25. §. 1. p. m. 222. ita hoc ipſum negative proponere non dubitamus.

XXX.

Eo ipſo quoque dum oris haſce partes humectat, hac ratione, ſitim, aliàs perpetuo moleſtam futuram, reſtinguit. Quam moleſtum ſit Symptoma in febribus ſitis hoc quotidie experimur, dum

quandoque de nulla alia re magis queruntur quam de ſiti nullo potu lenienda, quæ præter alias cauſas & hinc potiſſimum oritur, quando Saliva viſcidior & glutinoſior, ab intenſo calore partibus tenuioribus abſumtis reddita, ductus obſtruit, ut vel non, vel niſi parciſſime in os influere poſſit, unde contingit, ut lentor viſcidus inſtar glutinis tenaciſſimi palato, buccis, Linguæ dentibus adhæreat, ipſaque Lingua præ ſiccitate dehiſcat, quos lentores etiam malos, imo lethales Hippocrates pronunciavit. Ob hunc Salivæ defectum fit, ut quamvis copioſiſſime potum ingurgitent, ſitis tamen exinde non ſedetur, ſed quamdiu liquor os & œſophagum tranſit ſolatium quidem aliquod percipiant, quamprimum vero liquor in Ventriculum deſcendit, remoto ab ore vaſe ſitis ut ante urgeat. Hinc ſæpius oris collutionibus, cryſtalli in ore agitatione, &c. ut ſalivalis liquor in os proliciatur, ſitis melius quam copioſo potu ſedatur. In Hydropicis videmus etſi viſcera & Ventriculus aquæ innatent, hoc tamen contingere, ut, quo plus ſint potæ, plus ſitiantur aquæ, quod partim nimiæ ſeri ſalſedini, partim Salivæ defectui adſcribendum venit.

XXXI.

Et hic ſalivæ uſus ſatis inſignis eſſet, ſed adhuc alios & nobiliores poſſidet. Eſt enim verum & genuinum guſtus medium, ſaporumque vehiculum, mediante quo illi Linguæ nerveis papillis communicantur. Etſi enim quæ liquida ſunt ſaporem ſuum Linguæ immediate impertiri queant, hoc tamen non æque circa ſolida obtinet, cum enim juxta receptum

cano-

canonem ſalia non agant niſi reſoluta, humido quodam omnino opus eſt, nam quæ ſicca ſunt, niſi ſuas ſapidas particulas in humido quodam ſolvente deponant, nullum exſerunt ſaporem, hinc hic ſalivalis humor omnino requiritur ad guſtum, cum, juxta Wedel. Phyſiol. ſ. 4. c. 6. è ſiccis Tinctura ſapida ſine aliqua humiditatis profuſione vix educi ac elixiviari queat. Hinc quædam ſtatim ſaporem Linguæ imprimunt, uti ſunt liquida & ſpirituoſa, quædam aliquandiu in ore detineri debent, donec Saliva diluantur, eaque ſe in aſſumtorum poros inſinuet, particulas eorum ſalinas reſolvat, & ſic iisdem impraegnata eas Linguæ pro ſaporis ſenſu communicet; quædam etiamſi diu in ore detineantur, plane ſunt inſipida ac talia permanent, vel quod nullas particulas ſapidas ſalinas in ſe contineant, vel à Saliva illæ diſſolvi nequeant, nec per conſequens Linguæ, ſaporis organo imprimi, uti ſunt metalla, lapides, ligna &c.

XXXII.

Guſtum vero dependere ab ipſa Saliva vel ex hoc quoque patet, quod ea deficiente, guſtus quoque pereat, uti hoc querelæ febricitantium ſatis teſtantur, quibus nihil ſapit. Id quod coryza laborantes quoque experiuntur, quibus itidem omnia inſipida videntur, hiſce enim ſeroſitatibus ſuperfluis Saliva debilitatur ut minus apta evadat, ad ſapores recipiendos. Pariter ſi ſaliva vitioſa & aliena qualitate eſt imbuta, prout Saliva eſt affecta, omnia aſſumta tali ſapore prædita eſſe videntur, ſic ſi Bilis è ventriculo aſcendat, vel alio aliquo humore, ⊖ſo, acido, auſtero ſaliva inficiatur, omnia edulia amara, ſal-

ſa, &c. nobis apparebunt. Nec abſque ratione, cur qui cibus uni eſt gratiſſimus, & in ſummis deliciis habitus, alteri vero adverſiſſimus, imo nauſeam & faſtidium creet, cauſa inter alias ipſius ſalivæ qualitati adſcribitur, hinc amara, dulcia, &c. alios juvant, alios lædunt, hinc juxta Horat.

> Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur
> Poſcentes vario, multum diverſa palatu.

Quod non tantummodo in ſtatu ſ. N. apparet, ſed etiam in ſtatu præter Naturali, ſic cauſam depravatæ appetentiæ in Saliva latere exiſtimo, videmus enim in Pica & Malacia ſummo cum appetitu & delectatione res deſideratas aſſumi, & certe niſi ad palatum eſſent, non tam avide ea expeterent, & deglutirent, cum omni animali à Natura inſitum ſit, ut faſtidiat quod ſibi ingratum. Licet non negaverim Corporis & Ventriculi malam conſtitutionem hic concurrere, imo etiam ἀῤῥωςίαν διανοίας eſſe accuſandam.

XXXIII.

Porro dum cibus aſſumtus ope dentium maſticatur & Lingua in ore circumvolvitur, magna ſalivæ copia imprægnatur, ut cibus primam in ore alterationem ſubeat, ut dentibus comminutus quaſi maceretur, quo deinceps in Ventriculo facilius reſolvi poſſit. Et magnum momentum in hoc ipſo ſitum eſt, ſiquidem Arabes recte dixerunt, qui maſticationem negligit ille animam ſuam odio habet, non ſolum

lum ob hoc ipſum quod dentibus non comminutus cibus menſtruo ventriculi ingreſſum deneget, ſed etiam quod liquore hoc fermentativo diluente & ſolvente privetur. Notanter hanc in rem Helmont. de Vict. Rat. §. 21. p. m. 280. Cum cibus omnis mutari debeat in cremorem, ſitque exquiſita maſticatio, quæ digeſtiones facilitet, hinc perpetuo maſticationem ſeveriſſime commendo, ſiquidem unicus bolus, non rite maſticatus, plus negotii præbet in corpore quam tres mandendo contriti bene. Aves enim ideo, quia dentibus carent, duplici ſtomacho opus habent, utut digerendo aliàs eſſent potentiſſimæ.

XXXIV.

Macerationem hanc ciborum maxime neceſſariam eſſe, ſatis eſt manifeſtum. Siquidem uti videmus in operationibus Chymicis, res ſolvendas & extrahendas antea debere præparari, dum primum groſſo modo inciduntur & contunduntur, & deinde ſuper affuſo convenienti liquore macerantur & molliuntur ut intime & centraliter ſolvi queant, alias fruſta integra præcipue ſolidiora menſtruo etiam convenientiſſimo injecta, ea vel ſuperficietenus tantum aggrediuntur, vel non niſi longo tempore opus ſuum perficiunt, ita circa primam ciborum in ore præparationem pari modo res ſeſe habet. Mirandum certe eſt in brutorum animantium genere, quomodo hac ratione corpora ſicciſſima & quæ nobis omni ſucco orbata videntur, dum dentibus comminuuntur & liquore Salivali imbuuntur, reſolvantur, dum in *μεγάλην κοιλίαν* pabulum demittitur, ut inibi per aliquod tempus maceretur. Maceratum ibi rurſus ad os revoca-

vocetur, & denuo manſum lævigatumque iterum deglutiatur, uti in ruminantibus hoc videmus, quæ hoc modo ſtramen, fœnum &c. in ſuccum chyloſum convertunt. Vid. Melch. Sebiz. de alim. facult. l. 5. prob. II. p. 1208. In volatilium genere hoc quoque videmus, quæ cum dentibus deſtituantur & grana integra deglutiant, hac maceratione ſumme opus habere, ſiquidem hæc grana primum in ingluviem dictam perveniunt, ibi moram nectunt, ut liquore ſalivali macerentur, emolliantur & ita præparentur ut poſtea in Ventriculo eorum carnoſo & craſſo duobus validiſſimis muſculis conſtante in Chylum tranſmutari poſſint.

XXXV.

Cibus hac ratione ſalivali liquore imbutus manifeſtam ſtatim alterationem dum adhuc in ore eſt ſubit, certo indicio Salivam eſſe liquorem valde activum, unde Galen. de Natur. facult. inquit: panis in ore relictus, à maſticatione ſcilicet, non prorſus eſt panis, nec caro prorſus eſt caro, ſed olet ejusmodi quiddam cujusmodi olet animali os, cæterum diſſolutum eſt & liquatum, & carnium animalium ſibi jam admiſcuit qualitates. Odor certe color ſtatim mutantur, vinum rubrum, ore aliquatenus agitatum, ut Saliva admiſceatur coloris inſignem mutationem patitur. Unde reſolutio ciborum in ore jam inchoatur & in Ventriculo perficitur.

XXXVI.

Hæc vero reſolutio ciborum virtute Salivæ in

ore

ore inchoata, nondum ceſſat, ſed in ipſo Ventriculo ulterius continuatur & complementum adquirit. hinc ipſum liquorem ventriculi digeſtivum adjuvat, & cum eodem tanquam cauſſa ſocia ſtat pro unâ: Hinc ex Salivæ defectu vel vitio, etiam alimentorum in Ventriculo fieri ſolita mutatio deficit, vel viciatur. Partes activæ enim in Saliva latitantes ciborum fermentationem citiorem procurant, ut pauculis horis concoctio abſolvatur, aliàs pluribus horis vix perficienda. Obſervamus in convaleſcentibus quamdiu Saliva in ore non recte ſeſe habet, quod præcipue ex ſapore peregrino quem in ore percipiunt pateſcit, tamdiu nec appetitum vigere, nec coctionem in Ventriculo feliciter abſolvi. Si etiam Saliva in majori quantitate ac par eſt excernitur itidem tum appetitus imminuitur, tum coctio non æque bene ſe habet, hinc fumus tabaci manifeſte obtundit appetitum, & effato Wedel. Amœn. Mat. Med. l. 1. ſ. 3. c. 6. non videas tabaci bibulum multum comedere, cujus cauſa non tantum in 🜍e narcotico acrimoniam fermenti Ventriculi obtundente quærenda eſt, ſed etiam in defectu ſalivæ, nimis inde excretæ. Hinc & poſt cibum aſſumtum etiam continuo deglutitur, ut promoveat ciborum in Ventriculo concoctionem & reſolutionem.

XXXVII.

Hæc ita ſe habere & unà Salivam cum Menſtruo Ventriculi concurrere in opere chylificationis, exinde probari poteſt, quod liquor gaſtricus vix in tanta quantitate in Ventriculum excernatur, qui tantæ moli ciborum, intimius ſolvendæ, & quidem

tam brevi tempore par eſſe poſſit, cum inter rem ſolvendam & menſtruum ſolvens ratione quantitatis certa debeat eſſe proportio, alias vel inſufficiens vel tarda admodum contingit ſolutio. At vero videmus & Salivam largiſſime cibo communicari, & continuo deglutiri, hinc veritati admodum conſentaneum, utrumque liquorem in eundem uſum conſpirare. Præcipue cum Saliva & menſtruum Ventriculi plane congeneres ſint liquores, easdemq; particulas conſtitutivas, ad minimum non multum diverſas in ſe contineant. Præterea Saliva æque apta eſt corpora quævis non modo in partes integrantes, ſeu minimas reſolvere, (ſicuti hoc per menſtrua chymica fieri conſpicimus, quæ tamen ſæpius per præcipitationem aliosque modos reduci poſſunt) ſed ita particulas mixtum conſtituentes centraliter aggredi, ut inde nova unio, novumque mxtum emergat. Sicuti videmus ex alimentis tam diverſis & multiplicibus, duris, mollibus, viſcoſis, pinguibus, acidis, amaris, dulcibus &c. Chylum elaborari.

XXXVIII.

Quidam videntes Salivam in chylificatione concurrere, ſtatuebant ex utriusque liquoris concurſu emergere liquorem, maxima vi reſolvendi præditum, qui ſe habeat inſtar aquæ fortis, ex ſpiritu vitrioli & nitri paratæ. Salivam poſſidere vim nitroſam, fermentum vero Ventriculi acidam ⊕licam, hinc ſi Salivæ nitroſæ, liquor vitriolicus ventriculi conjungatur, emergere perfectam aquam fortem, ſuis effectibus non deſtitutam. Sed

pro

pro hujus ſententiæ everſione vel hoc ſolum ſuffi-cere videtur, quod manifeſtum acorem fermentum Ventriculi in ſe non contineat.

XXXIX.

Saliva & liquor Ventriculi, ut & ſuccus pancreaticus, ſicuti in eundem uſum conſpirant, dum Saliva coctionem inchoat, eamque una cum liquore ventriculi perficit, ſuccus vero pancreaticus in Inteſtinis menſtrui vices ultimò ſubit, ita non multum inter ſe differre videntur, quod hinc inde quoque docet Sylvius, nominatim Prax. Medic. app. tract. VII. §. 39. ubi inquit, collato pancreatis Corpore glanduloſo, cum non diſſimilibus ipſi maxillaribus glandulis Salivam præparantibus, & pancreatico ductu itidem cum non diſſimilibus ipſi ductibus Salivalibus, non ita perperam ſuſpicio movetur de ſucco Pancreatico Salivæ quoque ſimili.

XL.

Non vero ultra Ventriculi pomeria Salivæ uſus ſeſe extendit, nam quod quidam dicunt, eam è Ventriculo egreſſam lenteſcere & ſpiſſeſcere; & ita Pituitam, Inteſtinis Naturaliter adhærentem, conſtituere, vel juxta alios portionem quandam per venas lacteas transferri ad ductum thoracicum, (cum etiam copioſe deglutita in Ventriculo non diu commoretur, ſed ſtatim in Inteſtina tranſeat,) ibidemque cum lympha junctam Sanguini ad cor deſcendenti admiſceri, utrumque hoc aſſertum minus cum veritate congruere videtur. Siquidem

dem pituitæ Inteſtinali producendæ glandulæ Inteſtinales ſufficiunt, licet eam quandoque Inteſtina humectare non plane negemus. Salivam vero lymphæ denuò communicari nullis argumentis vel experimentis probari poteſt. Concludimus itaque & dicimus cum Wedelio Phyſiol. eam tandem ſpiſſeſcendo cum fecibus alvi exire, optime munere ſuo functam.